

УДК 658.5:339.13:625.859

Вівчар О.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки
та інтелектуальної власності
Тернопільського національного економічного університету*

Стасишин О.Т.

*аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки
та інтелектуальної власності
Тернопільського національного економічного університету*

ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

INDICATORS EVALUATION EFFICIENCY IN THE MANAGEMENT OF LOGISTICS ECONOMIC SECURITY BUSINESS ENTITIES

АНОТАЦІЯ

Сучасна наукова проблематика вказує на той факт, що без єдиної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання неможливо досягнути виходу з кризи, стабілізувати економічну ситуацію, створити ефективний механізм ведення підприємницької діяльності. У цьому контексті проведено дослідження та аналіз логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, на основі чого запропоновано показники оцінювання логістичного управління в контексті економічної безпеки господарюючих суб'єктів.

Ключові слова: логістичне управління, економічна безпека суб'єктів господарювання, інноваційно-логістична система, логістичні витрати, економічна ефективність логістичних витрат.

АННОТАЦИЯ

Современная научная проблематика указывает на тот факт, что без единой системы экономической безопасности субъектов хозяйствования невозможно достичь выхода из кризиса, стабилизировать экономическую ситуацию, создать эффективный механизм ведения предпринимательской деятельности. В этом контексте проведено исследование и анализ логистического управления в системе экономической безопасности субъектов хозяйствования, на основе чего предложены показатели оценки логистического управления в контексте экономической безопасности хозяйствующих субъектов.

Ключевые слова: логистическое управление, экономическая безопасность субъектов хозяйствования, инновационно-логистическая система, логистические затраты, экономическая эффективность логистических затрат.

ANNOTATION

Modern scientific issues points to the fact that no single system of economic security entities can not reach the crisis, stabilize the economic situation, to create an effective mechanism of doing business. In this context, the research and analysis the logistics management system of economic security entities. Based on what indicators proposed evaluation logistics management in the context of economic security businesses.

Keywords: logistics management, economic security entities, innovative logistics system, logistics costs, economic efficiency of logistics costs.

Постановка проблеми. Світовий досвід переконує, що формування системи оцінювання ефективності логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання є одним з найважливіших напрямків на шляху подолання багатьох деструктивних явищ в національній економіці. Прогресивні техно-

логічні системи та світоглядно-методологічне осмислення ефективності логістичного управління в системі економічної безпеки є визнаним інструментом інноваційного розвитку. Проте, відомим фактом є те, що система оцінювання логістичного управління в системі економічної безпеки – це не одиничний процес, тому розглядати її необхідно як комплекс взаємопов'язаних механізмів і методів організації окремих елементів виробничо-економічних систем. Поєднання інтересів усіх структур, зацікавлених в інноваційному розвитку суб'єктів господарювання в країні, є запорукою підвищення ефективності функціонування ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід звернути увагу на те, що за останні роки багато уваги приділяється дослідженню ефективності логістичного управління зокрема і таких українських авторів, як Є. Крикавський, В. Кузнєцов, М. Окландер, В. Миколайчук, В. Смирчинський. Неможливо залишити поза увагою дослідження можливостей специфіки логістичного управління в системі економічної безпеки, відображені у наукових працях таких авторів, як: Т. Васильків, С. Валдайцев, О. Вівчар, А. Грязнова, І. Дем'яненко, В. Мартинюк, Л. Нескеренко, І. Фоломкіна, І. Фоміченко, О. Черевко, Н. Яшкіна та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Підвищення рівня ризиків ведення підприємницької діяльності вимагає від суб'єктів господарювання ефективного формування середовища економічної безпеки, визначення та попередження основних факторів впливу на їх безпеку.

У сучасних умовах розвитку недостатньо розкрито концептуальні аспекти логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Адже проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним господарюючим суб'єктом не тільки в кризові періоди, але й під час роботи в стабільному

економічному середовищі, комплекс вирішуваних при цьому цільових завдань має істотну відмінність, що вимагає застосування оцінки відповідних показників логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Мета статті. Запропонувати та обґрунтувати показники оцінювання ефективності логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, що допоможе приймати науково обґрунтовані рішення з таких питань, як контроль за поточними логістичними витратами, створення бази даних для планування логістичних витрат, оперативне управління логістикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток логістичних процесів прямо або опосередковано впливає на усі форми господарювання. Ефект від дій логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання є ознакою кожного оптимально-функціонуючого економічного об'єкта, що знаходить відображення у безперервному отриманні доходу та прибутків. Успіх логістики є результатом реалізації системного підходу в логістичному менеджменті, внаслідок чого формується налагоджена та чітко ідентифікована логістична система [3, с. 140]. Відповідно до поставленої мети логістична система може розглядатись як механізм координації рішень у сфері управління матеріальними, фінансовими та трудовими потоками на основі оптимального руху інформації. Ефективність логістичної системи управління можна розглядати у таких напрямках [5, с. 40]:

- ефективність матеріально-технічного забезпечення комерційної та операційної діяльності (затрати праці, продуктивність праці, фондівіддача, матеріаломісткість, оборотність запасів, рентабельність);

- ефективність розподілу та використання витрат матеріальних ресурсів (матеріаломісткість, фондівіддача, оборотність основних засобів, оборотність грошових ресурсів);

- ефективність використання фінансових вкладень в матеріальні ресурси (ліквідність, оборотність активів, рентабельність активів);

- ефективність використання трудових ресурсів в матеріальному виробництві (затрати праці, час виконання робіт, час затримки у здійснених роботах, кількість повернень або відшкодувань);

- ефективність впровадження інформаційних технологій (час, витрачений на оформлення рахунків; час, витрачений на оформлення внутрішньогосподарського переміщення матеріальних ресурсів; час, витрачений на формування бази клієнтів і ресурсів).

Одна з труднощів впровадження інноваційно-логістичного підходу полягає в тому, що суб'єкт господарювання – «жива» система, котра функціонує в умовах невизначеності й ризику. Підтримка надійності цієї системи потребує значних

матеріальних та трудових витрат і визначає величину логістичних показників (витрати на відправлену одиницю продукції; витрати на тонно-кілометр вантажів; завантаження парку транспортних засобів і т. д.).

Функціонування інноваційно-логістичної системи управління економічною діяльністю суб'єктів господарювання породжує виникнення та формування навколо них певного витратного механізму, що акумулює в собі витрати на управління процесами економічної безпеки. У забезпеченні ефективності функціонування логістичної системи та виявлення чинників, які позитивно впливають на дієвість логістичних операцій, важливу роль відіграють аналіз і контроль логістичної діяльності, а отже, і логістичних витрат [6]. Базою для формування витрат є ресурсний склад виробничої системи суб'єктів господарювання.

Логістичні витрати займають важливе місце серед фінансово-економічних показників суб'єктів господарювання. Наявність достовірної інформації про логістичні витрати, чіткий порядок їх відображення в кінцевих результатах створюють дієві стимули до ефективної діяльності. Враховуючи логіку суб'єктів господарювання, можна зробити висновок, що витрати ресурсу в загальному їх розумінні складаються з двох частин: по-перше, витрат на придбання окремого виду ресурсу, його всебічну підготовку до використання у виробничо-економічному процесі, й, по-друге, витрат самого ресурсу під час підготовки виробничих процесів [4].

Перша частина є капітальними витратами (у більшості випадків) або витратами, що пов'язані з вирішенням стратегічних завдань суб'єктів господарювання. До них належать: витрати на придбання основних засобів та нематеріальних активів, науково-дослідні роботи тощо.

Друга частина – це поточні витрати суб'єктів господарювання, які пов'язані з вирішенням його тактичних завдань. Застосовувані у виробничо-економічний процес, капітальні витрати перетворюються у поточні поступово. Загальні логістичні витрати (B_n) суб'єктів господарювання розраховують за наступною формулою, що передбачає їх групування і розрахунок за логістичними процесами та операціями. Слід зазначити, що ми пропонуємо включити витрати на організацію інноваційно-логістичної діяльності суб'єктів господарювання (B_o), саме ці витрати не були враховані при розрахунку логістичних витрат [1, с. 178–179].

$$B_n = \sum_{i=1}^n B_{mp} + \sum_{i=1}^n B_{ap} + \sum_{i=1}^n B_z + \sum_{i=1}^n B_i + \sum_{i=1}^n B_o + \sum_{i=1}^n B_{nnp} + \sum_{i=1}^n B_{no}, \quad (1)$$

де B_n – логістичні витрати, грн.; $\sum_{i=1}^n B_{mp}$ – витрати на транспортування, грн.; $\sum_{i=1}^n B_{ap}$ – витрати на вантажно-розвантажувальні роботи, грн.; $\sum_{i=1}^n B_z$ – витрати на складування та збері-

гання запасів, грн.; $\sum_{i=1}^n B_i$ – витрати на управління інформаційними потоками, грн.; $\sum_{i=1}^n B_o$ – витрати на організацію інноваційно-логістичної діяльності суб'єктів господарювання, грн.; $\sum_{i=1}^n B_{nep}$ – витрати на підготовку і виконання робіт, грн.; $\sum_{i=1}^n B_{lo}$ – інші витрати, пов'язані з виконанням логістичних операцій.

На основі проведених досліджень встановлено, що на величину логістичних витрат впливають чинники, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні – обсяги діяльності суб'єктів господарювання; ступінь складності його асортиментної структури та структури використання матеріалів; виробнична структура; величина запасів; фінансовий стан тощо.

Зовнішні – рівень цін на ринку на логістичні послуги, отримані ззовні; вартість зовнішніх кредитів, залучених для фінансування інноваційно-логістичної діяльності суб'єктів господарювання; рівень оподаткування; норма амортизації основних фондів; величина нарахувань на заробітну плату. Вони часто пов'язані між собою прямо або опосередковано [7, с. 53].

На сучасному етапі ефективність та результативність функціонування суб'єктів господарювання залежить насамперед від рівня, структури та обсягу розподілу витрат, пов'язаних із усіма видами діяльності, й отриманих доходів. В управлінні витратами надзвичайно важливу роль відіграє їх контролювання, яке охоплює облік та аналіз витрат на різних стадіях їх формування й виникнення. У табл. 1 наведено розрахунок запропонованих нами показників оцінювання ефективності логістичного управління в системі суб'єктів господарювання на прикладі ПрАТ «Тернопільбуд».

Динаміка коефіцієнта покриття логістичних витрат та коефіцієнта повернення логістичних витрат має негативні тенденції, суб'єкт господарювання починає нести більше логістичних витрат на формування однієї гривні чистого доходу. Коефіцієнт витратомісткості логістичних витрат характеризується також негативною динамікою, оскільки він свідчить, що темпи зростання логістичних витрат перевищують темпи зростання операційних витрат. Аналогічна ситуація спостерігається стосовно коефіцієнта координації логістичних витрат та позазаводських витрат, а також коефіцієнта координації логістичних витрат й адміністративних витрат. Що ж стосується коефіцієнта віддачі логістичних витрат, то, як видно з таблиці 1, є тенденція до збільшення логістичних витрат, котрі несе господарюючий суб'єкт для одержання 1 грн. валової продукції. Аналогічна ситуація при аналізі коефіцієнта економічної ефективності логістичних витрат. Загалом за результатами дослідження динаміки наведених показників можна стверджувати про низьку ефективність формування логістичних витрат, а відповідно й логістичного управління суб'єктів господарювання в системі економічної безпеки.

Запропоновані рекомендації з розрахунку показників оцінювання ефективності логістичного управління суб'єктів господарювання в системі економічної безпеки дають змогу приймати науково обґрунтовані управлінські рішення щодо контролю за поточними логістичними витратами; створення бази даних для планування логістичних витрат; оперативного управління логістикою.

У процесі реалізації логістичних функцій використання системного аналізу може передбачати як просту за складністю операцію, так і виконувати на глобальному рівні щодо перебудови всієї логістичної системи витрат суб'єктів

Таблиця 1

Показники оцінювання ефективності логістичного управління в системі економічної безпеки ПрАТ «Тернопільбуд»

Показник	Формули розрахунку	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1. Коефіцієнт покриття логістичних витрат	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Логістичні витрати}}$	1487,1	1315,9	968,3
2. Коефіцієнт повернення логістичних витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Чистий дохід}}$	0,0008	0,0009	0,001
3. Коефіцієнт витратомісткості логістичних витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Операційні витрати}}$	0,0006	0,0007	0,0009
4. Коефіцієнт навантаження логістичних витрат	$\frac{\text{Операційні витрати}}{\text{Логістичні витрати}}$	1981,6	1778,2	1207,4
5. Коефіцієнт координації логістичних витрат та позазаводських витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Позазаводські витрати}}$	0,0017	0,0059	0,0029
6. Коефіцієнт координації логістичних витрат та сукупних витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Сукупні витрати}}$	0,005	0,006	0,008
7. Коефіцієнт координації логістичних витрат й адміністративних витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Адміністративні витрати}}$	0,0029	0,0143	0,0962
8. Коефіцієнт віддачі логістичних витрат	$\frac{\text{Логістичні витрати}}{\text{Обсяг наданих послуг}}$	0,0007	0,0008	0,0009
9. Коефіцієнт економічної ефективності логістичних витрат	$\frac{\text{Економія логістичних витрат}}{\text{Витрати на логістизацію проекту}}$	0,002	0,003	0,004

Джерело: власна розробка автора

господарювання в системі економічної безпеки, галузі, регіону та ін. Для досягнення позитивних результатів в організації внутрішньологістичного системного аналізу витрат суб'єктів господарювання в системі економічної безпеки, де логістиці приділяють належну увагу, їм доцільно мати в штаті працівників, котрі займалися б питаннями організації та системного аналізу процесів економічної безпеки [8].

Однак при реалізації логістичного управління в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання дуже часто виникає питання: на чому наголосувати при виконанні логістичного системного аналізу? Відповідь на це важливе й аргументоване запитання є найскладнішою частиною завдання, адже глибина системного аналізу залежить від такого компонента, як виділена суб'єктам господарювання на проведення аналізу сума коштів і професіоналізму виконавця-аналітика. Проведення системного аналізу потребує не тільки конкретних аналітичних процедур, а й урахування наступних факторів: вплив різних чинників бізнес-функцій на логістичні витрати; можливість компромісів серед цілей із певними протиріччями; наявність у кожній логістичній системі суб'єктів господарювання унікальних (властивих лише їй) бізнес-проблем, що спричиняють додаткові витрати; важливість кількісного аналізу для прийняття обґрунтованих рішень [2, с. 106].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мусимо визнати, що при логістичному управлінні в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання виникають труднощі в питаннях одночасного аналізу всіх аспектів функціонування витратного механізму логістики. У багатьох випадках буває достатньо провести частковий аналіз тієї чи іншої окремої складової логістики, але одержаний за допомогою методики цього аналізу результат буде певною мірою обмеженим, не властивим усім іншим функціям і логістичним операціям. Разом із цим частковий системний аналіз є складовою ланкою системного аналізу, що сприяє розумінню функціонування всієї системи.

Хотілося б додати, що розглянуті методи з широкого арсеналу, якими володіє економічний аналіз, сприяють пошуку найоптимальніших логістичних рішень стосовно резервів

мінімізації витрат на логістику в системі економічної безпеки, що в кінцевому підсумку позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання загалом і, врешті-решт, виправдовує утримання на господарюючих суб'єктах інноваційно-логістичної структури.

Вважаємо за необхідне зазначити, що логістичні витрати займають важливе місце серед фінансово-економічних показників в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Наявність достовірної інформації про логістичні витрати, чіткий порядок їх відображення в кінцевих результатах створюють дієві стимули до ефективної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вівчар О.І. Формування логістичної стратегії як чинник фінансово-економічної безпеки підприємства / О.І. Вівчар, В.П. Мартинюк // Вісник Наука молода – Випуск 19 – Тернопіль, ТНЕУ 2013 – С. 176–180.
2. Вівчар О.І. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів / О.І. Вівчар // Галицький економічний вісник – 2015. – № 2(49). – С. 106–111.
3. Гудзь П.В. Аналіз зарубіжного досвіду застосування системного управління логістичною діяльністю / П.В. Гудзь, Т.І. Остапенко // Бізнес-інформ. – №4. – 2011. – С.139–142.
4. Єлісєєва О.К. Методологія управління ефективністю роботи підприємства / О.К. Єлісєєва // Статистика України. – 2004. – №3. – С.66–71.
5. Зборовська О.М. Актуальність використання логістики у виробничо-господарській діяльності підприємств. / Зборовська О.М. // Вестник национального технического университета «ХПИ» № 5, 2010 р. – С. 36–42.
6. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О.Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41–45.
7. Крикавський Є.В. Інтеграція маркетингу і логістики в системі менеджменту / Крикавський Є.В. // Вісник Державного університету «Львівська політехніка». – Львів, 2000. – № 416. – С. 52–62.
8. Фоміченко І.П. Формування системи управління економічної безпеки на підприємствах України / І.П. Фоміченко, С.О. Баракова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 3(23). – С. 57-66.